

Tiedonhankinta ja kirjallinen ilmaisu -kurssin lopputyö

Tuomas Kyyhkynen

Musiikkielämä

Kirjallinen työ
Sibelius-Akatemia
Pianomusiikki
14.12.2011
Tuomas Kyyhkynen

SISÄLTÖ

1 Johdanto.....	3
2 Musiikkielämä.....	3
2.1 Musiikin arvioiminen.....	3
2.2 Elitismi musiikkielämässä.....	5
2.3 Musiikkielämä muussa maailmassa.....	7
2.4 Musiikki ja politiikka.....	11
2.5 Musiikin tekemisen taito/ konsertit.....	13
3 Julkisuus musiikkielämässä.....	15
Lähdeluettelo.....	18

1 Johdanto

Olen tehnyt esseeni käyttäen tunnettujen musiikkielämän keskustelijoiden puheenvuoroja sekä kommentoinut asiaa omasta näkökulmastani. Vaikuttajien puheenvuoroja olen poiminut eri lähteistä ja ne ovat pitkälti heidän omia mielipiteitään, ei tutkittua tietoa. Faktatietoa on seassa toki myös, mutta vain tarpeellinen määrä esseen laatuun perustuen. Olen päättänyt valita tämän aiheen katsoen asiaa myös omasta perspektiivistä: olen Sibelius-Akatemian maisteriosaston opiskelija, joka suuntaa valmistuttuaan konserttipianistin uralle, ja sikäli katsaus esiintyviin taiteilijoihin ja musiikkielämän toimintaan on kiinnostava. Pohdin eri otsakkeissa musiikkielämän ilmentymiä useista aspekteista ja liitän mukaan omiakin ajatuksia näistä aiheista.

2 Musiikkielämä

2.1 Musiikin arvioiminen

Esitän ensin mielteitä nykyisen musiikkielämätraditioiden taustoista ainaisen top ten -ajattelun valossa viitaten Anni Heinon (2006) kolumniin: "Millainen musiikki on merkittävää? Kun klassiset radiokanavat ja musiikkilehdet kyselevät yleisöltä kaikkien aikojen merkittävämpiä sävelteoksista, kärkekymmenikkö vaihtelee kysymyksenasettelusta riippuen. Jos puhutaan mestariteoksista, listalle päätyy varmimmin Beethovenin sinfonioita. Jos kysellään rakastetuimpia klassikkoja, kärjessä on pienimuotoisempia teoksia, oopperapaloja ja konserttoja. Jos ollaan Brittein saarilla, mukana on Vaughan Williamsia, Elgaria sekä Bruchin viulukonsertto numero 1. Mutta aivan näkökulmasta riippumatta kärkijoukkoon mahtuu joka ikisessä kyselyssä Mozartin klarinettikonsertto. Jos tuhannelta ihmiseltä kysytään sama kysymys ja vastaukset kootaan tilastoksi, on lopputulos yleensä epäkiinnostava. Musiikin kohdalla näin tuntuu olevan aivan erityisesti. Jotenkin olennaista jää tilastojen ulkopuolelle. Jotakin, joka tekee musiikista ja musiikin historiasta dynaamista, kiehtovaa ja yllätyksellistä." (Heino, 2006) Tämä ajattelu on äärimmäisen yleistä ihmisten käyttäytymisessä kautta aikojen, ja mielestäni muutaman teoksen saama hegemonia vaikuttaa

koko musiikillisen kaanonin muodostumiseen vaikka useat teokset, jotka vaatisivat vähintään vastaavanlaista huomiota, jäävät taka-alalle.

Kritiikittömyys ja kaikenlaisen musiikin kohteliaisuusyistä hyvänä pitäminen on mielestäni lievää itsepetosta, kuten Tapani Länsiökin (5/2008) kolumnissaan ilmaisi: "Mieliopide yleisönosastossa valitteli konserttiväen huonoa käytöstä. Kirjoittaja harmitteli salista liian nopeasti poistuvia epäkohteliaiksi; esityksen päälle kuuluisi antaa roimat taputukset, kiitokseksi työn tehneille muusikoille. (...) Ei kai sentään vain tehdylle työlle taputeta. Tällä logiikalla jokaisen bussista poistujan pitäisi läiskytellä ovella kiitoksensa kuskille. Musiikin historia tietää kertoa siitäkin, mitä kaikkea esitykset ovat aiheuttaneet: Stravinsky pakeni paikalta kiukkuisia rähjääjiä Kevätuhrin kantaesityksessä; Schönbergin Pierrot Lunaire aiheutti nyrkkitappelun kannattajien ja perinneuskollisten välille. Oopperassa, etenkin Milanossa, on yhä tapana buuata laulaja aina ulko-ovelle asti ellei aaria miellytä. Riittävän pitkä korkea c yllyttää yleisön pitkään hurmokselliseen pauhuun." (Länsiö, 5/2008)

"Ei ole enää vakiiintuneita kauneus- tai pyhyysarvoja. Muusikoilla kuten muillakin taiteilijoilla on kadonnut alta arvomaailma, jota voisi tökkiä tai sitten kohahduttaa. Ihan vähän aikaa sitten säveltäjälle riitti, kun pujautti sopusointujen lomaan viiltävän riitasoinnun ja jo meni monelta kuulijalta lämpiössä sherry väärään kurkkuun. Nyt on kokeiltu ja koeteltu kaikki rajat rikki; ei ole enää mitä rikkoa. (...) Minulle hyvä konsertti väläyttelee tietenkin monenlaista osaamista, mutta myös pieniä oivalluksia, keksimistä siellä täällä, dramaturgian liitoa ja vain sävelin ilmaistavaa kauneutta. Kun kaikkea tätä on koettu, olo voi olla vain seesteinen, rauhaisa ja hyvä, ilman sen kummempia. Konsertti voi luoda kohottavan tunnelman vain väreilemällä kohottavaa tunelmaa. Olen ollut useamminkin paikalla, kun hieno tilaisuus on päättynyt syvään hiljaisuuteen. Monessa konsertissa olisi tosin ollut tilausta myös tuskin havaittavalle tuhinalle, aika miedoille taputuksille pitkään odotetuksi lopuksi ja ripeälle poistumiselle paikalta." (Länsiö 5/2008) Mielestäni yleisön kantaottavammalle mielipiteelle on tilausta, sillä nykyään konsertti oli reaktioista päätellen joko "hyvä" tai "erittäin hyvä". Taiteilijaa kohtaan tämä on tietenkin äärimmäisen kohteliasta, mutta jos taiteilijaa ei "hyvän" konsertin jälkeen enää kutsutakaan minnekään vähään aikaan,

tulee taiteilijalle väistämättä mieleen, että oliko se sittenkään niin loistavasti sujunut konsertti. Huono palaute olisi antanut taiteilijalle piristysruiskeen oman taiteellisen annin entistä tarkemmalle hionnalle.

2.2 Elitismi musiikkielämässä

Klassisilla musiikoilla on tapana pitää itsensä musiikin "eliittinä". Ehkä syystäkin, mutta valotan asiaa viittaamalla tässä Kai Amberlan (2006) kolumniin samaisen Rondo-lehden numerossa. Kolumnista on mielenkiintoista huomata, että se on kirjoitettu juuri ennen Helsingin musiikkitalon positiivista rakentamispäätöstä: "Helsingin musiikkitalo on päätetty rakentaa ja sille on viimein valittu kokenut ja pätevä johtaja. Nyt toivoakseni loputon vatkkaus loppuu ja päästään itse asiaan. Koko musiikkitalon tarina on surullinen ja uskomaton tarina erilaisten ihmisten, arvojen ja elämäntapojen kyvyttömyydestä käydä järkevää dialogia keskenään. Siksi musiikkitaloa syytetään jo ennen sen valmistumista "elitistisyydestä", kaiketi siksi, että sen pääkäyttäjät Helsingin kaupunginorkesteri, Radion sinfoniaorkesteri ja Sibelius-Akatemia ovat yleisönosastossa leimautuneet "korkeakulttuurin" eli kaiketi elitismien lipunkantajiksi. Surullinen ja uskomaton tarina on siksi, että korkeakulttuuria ei oikein missään ole määritelty kunnolla, puhumattakaan sen vastapooliksi asetettua "matalakulttuuria". Vastakkainasettelu perustuu uskoakseni syvään sivistymättömyyteen molemmissa leireissä, kyvyttömyyteen elää nykyajan kulttuurisessa moninaisuudessa. Kaunaisessa keskustelussa vilahtelevat suloisen sekavasti käsitteet underground, mainstream, korkeakulttuuri, porvarillinen kulttuuri, akateemisuus, normit, poikkeukset, radikaalisuus, vastarinta. Kiinnostavinta on se, että ns. kevyen musiikin valtava ja kirjava kenttä edelleen mielletään jotenkin vähemmän porvarilliseksi kuin ns. klassinen musiikki. Käsitystä olisi syytä päivittää, varsinkin jos hiukan viitsii kiinnostua vaikkapa rock-festivaalien, stadionkonserttien, tangomarkkinoiden tai jazz-klubien yleisöstä. Nämä instituutiot tuottavat nykyään hyvin perinteistä ja kilttiä porvarillista kulttuuria, joka on yleisesti hyväksyttyä korkeimpia poliittisia päättäjiä myöten ja lähes täysin vailla "radikaalisuutta" tai edes vaihtoehtoisuutta." (Amberla, 2006)

"Elitisimin käsite pitäisikin varmaan kirjoittaa uudelleen, positiivisessa valossa. Wikipedia määrittelee elitismien mm.

näin: "Se on uskomus tai asenne, johon sisältyy ns. eliitti eli tietty ryhmä ihmisiä, joiden kyvyt, lahjakkuudet tai muut ominaisuudet asettavat heidät muiden ihmisten yläpuolelle ja jonkun tietyn alan huipulle. Elitismien mukaan näiden ihmisten mielipiteet ovat muita arvokkaampia ja tärkeämpiä ohjenuoria sosiaalisessa kanssakäymisessä tai vaikka valtion johtamisessa. Elitismi voi liittyä myös enemmän ylimieliseen näkemykseen, että vauraus, sosiaalinen asema tms. oikeuttaa parempaan kohteluun. Sosiaalipoliittisessa mielessä elitismi näkee eliitin massasta eroteltuna joukkona ihmisiä, joilla on korkea valta-asema, tai muu etuoikeus ryhmässä." Hmm. Toivomukseni on, että musiikkitalosta tulee tiukan elitistinen ainakin noiden kahden ensimmäisen virkkeen verran. Elitistinen siinä mielessä, että erilaiset eliitit saavat talossa ansaitsemansa foorumin ja erilaiset elitistiset yleisöt ansaitsemansa elämyksen. Ehkä olennaisinta on ymmärtää, että monenlaiset musiikit pitävät sisällään monenlaisia eliittejä. Nämä kaikki tulevat vaatimaan omansa musiikkitalon profiililta. (...) Jotkut ovat sanoneet, että musiikkitalon mutkattomuus ja viehäytys tulee siitä, että se on olennainen osa musiikkikorkeakoulua ja että sen käytävillä kuljeskelee paljon reippaita nuoria opiskelijoita. (...) Ai niin, ihan vain muistutukseksi: elitismin vastakohta on populismi." (Amberla, 2006)

Mielestäni musiikkitalo on poikkeuksellisen onnistuneesti karsinut "elitismien" leiman itsestään ja sen käytävillä voi usein nähdä koululaisryhmiä tutustumassa taloon, täysin vieraita ihmisiä talon ravintolassa, mikä ennen oli Sibelius-Akatemiassa aika harvinaista sekä se, että se on aidosti ihmisten kohtauspaikka olematta suljettuna kaupungin normaalilta elämältä. Mielestäni siinä opiskelee ja työskentelee Suomen musiikillinen parhaimmisto eli eliitti ja näin sen on tarkoituskin olla. Eliitin, ei elitismien, käsite on mielestäni syytä säilyttää, sillä yhteiskunnassa täytyy aina olla edelläkävijöitä, jotka johtavat viisaasti yhteiskunnan rakentajia. Korkealuokkaisen populäärimusiikin voisi mielestäni tuoda eliitin käsitteeseen mukaan, ei ole järkevää jämähtää 1970-luvun asenteisiin alati vinhaa vauhtia muuttuvassa maailmassa.

Tapani Länsiö (3/2008) kirjoittaa kolumnissaan oman mielipiteensä siitä, mikä on musiikillista "eliittiä". Samassa kolumnissaan hän kertoo myös RSO:n konsertista, jossa esitettiin mm. Tauno Marttisen neljäs sinfonia: "Pidän

konserttisalien klassisen musiikin piiriin sulkeutuvista konserteista luultavasti juuri siksi, miksi monet niitä vierastavat. Saan olla ihan rauhassa sosiaaliselta kanssakäymiseltä, osallistumiselta, kassakoneen ja lasien kilinältä, leppoisalta klubitunnelmalta. En epäröi suunnata klubille kun tätä tunnelmaa kaipailen, mutta musiikkia tohdin vaatia saada kuunnella rauhassa, edes suhteellisen hiljaisuuden suojassa. Kukitus muuttui nopeasti perinteisiä kiitoksia ja taputuksia ikimuistoisemmaksi historialliseksi hetkeksi. Oramo tepasteli säveltäjän luokse, ojensi kimpun, puristi kädestä ja vaihtoi pari sanaa. Marttisen sinfonisesta seikkailusta tuskin toipunut salintäysi yleisö ponnahti seisomaan (mitähän ulkomaalaisetkin siitä ajattelevat) ja osoitti suosiotaan tunteet pinnassa. Valaistuneeseen mieleeni kirkastui selkeäksi ajatus tällaisten RSO:n konserttien tärkeydestä yleisölle, välle radioiden äärellä, suomalaiselle kulttuurille. Niin trendikästä kuin olisikin tokaista, että Matti Nykäsen "Pidä varas, hän on varas" on ihan yhtä arvokasta musiikkia kuin Beethovenin 9. sinfonia, rohkenen todeta, että musiikissa on yhtä huomattavia tasoeroja kuin mäkihypyssä. Joidenkin musiikki vain liitelee pitemmälle ja tyylikkäämmin kuin joidenkin toisten, jotka tupsahtavat nenälleen hyppyrinnokalta. Jos vain vuosien ja vuosikymmenien myötä hankittu taitaminen, paneutuminen, syvät ja leveät kulttuurin juuret ja musiikkia kunnioittavat olosuhteet ovat elitismiä, asetun pelotta tätä elitismiä puolustamaan. Jotain perin huolestuttavaa on jo siinä, että sitä pitäisi asettua puolustamaan." (Länsiö, 3/2008)

2.3 Musiikkielämä muussa maailmassa

Suomen musiikkielämä on laajalti tunnettu monipuolisuudestaan, laadukkuudestaan ja huipputaiteilijoiden määrästään. Onkin nyt mielenkiintoista verrata Suomen musiikkikulttuuria maiden maiden klassiseen musiikkielämään. Käytän tässä yhteydessä kuuluisan ranskalaisen pianistin Jean-Yves Thibaudet'n mietteitä hänen haastattelusta vuodelta 2007 Australian televisiolle. Tässä hän kertoo siitä, kuinka yksittäinen ihminen selvityy "kilpailukoneistosta" huipulle ja tunnetuksi konserttipianistiksi:

" It takes much more than just to play the piano... Obviously you have to be a great pianist and to have great technique but more than that you need to have a real personality when

you play. I rarely go to competitions but the time that I have I think that very often you feel that they all play very well but it is very rare that one is coming out with a real identity, with something different. They all have wonderful school, beautiful technique but they don't have so much personality. And I think that is what I miss sometimes so I think you need to have that, definitely. And I think also now what you need with all the media going on is to have charisma and be willing to approach and meet the people. I think in the old time there was for example A. B. Michelangeli who would never give an interview. He would just come out of his room, play concert and go back again. I don't think you can do that anymore. I think the audience wants to know human being behind the audience. They are dying to know what you like or what your life is about and I think you have to play that game and you have to be willing to do it. That is really part of it, as well. And the last part which is the most important is just pure luck. You have to have the luck to meet the right people at the right time, especially conductors, managers, record companies. It is also very important to have a good manager, somebody who protects you, not only books concerts and makes money but really thinks of the strategy for your career and thinks forward instead of just the next two years. It is a big machine now. You also have to have a PR representative which is intelligent and professional. All of the things are extremely important."

" I think classical music in general is not as bad in the sense of that young people are not coming to concerts. I think it is better and better everywhere in the world. The problem is, that for a lot of people classical music is just so old-fashioned and routined. It has the image of dust and traditions and I think it is really not fair. The ones of us who are still young must help the image by telling the people that this is great music and the same as all other music you are listening to and just give it a chance! I think that by having a little bit of a different image they can relate to you a little bit more, otherwise people think you are in a completely different world and that the music is for elite people and they don't know and appreciate it. I think it is all terribly wrong. (...) I think we have lost with the globalisation a little bit of the specific schools of piano playing. There used to be French school, Russian school or German school but now people travel so much and teachers do master classes everywhere so it is not as much as it used to be concerning the schools. I don't know if it is good or bad but before you could

hear that someone was coming from the Moscow Conservatory or the Paris Conservatory but now it is all more blended."
(Australian TV 2007)

Tämä haastattelu heijastaa vahvasti omia tuntojani kansainvälisen musiikkielämän nykytilasta ja mielestäni onnellalla on suuri merkitys itsensä läpi lyömisessä. Mielestäni klassisella musiikilla täytyy olla arvostettu asema, mutta sen ei missään nimessä tarvitse olla saavuttamattomassa asemassa tavalliselle, kouluttamattomalle kuulijalle. Rondo-lehdessä (2008) Seppo Kimasen kirjan "Mielessä musiikki: elämää lavalla ja lavan takana." arvostelussa Sinikka Vuola mainitsee kirjasta Kimasen mielipiteen musiikin ilmiöistä: "Musiikin Kimanen nimeää henkilökohtaiseksi asiaksi eikä lähde julistamaan eurooppalaista taidemusiikkia parhaaksi ja kehittyneimmäksi säveltaiteen muodoksi. Hän poimii esimerkkejä alkaen tiibetiläisestä rituaalimusiikista sekä kaihoaa ikivanhojen, menetettyjen musiikkikulttuurien perään. Kimanen miettii vieraiden kulttuurien kajoamiseen ja vahingoittamiseen liittyvää paradoksia. Hän uskoo, että länsimaalaisten ei olisi koskaan pitänyt lähteä valloitusretkille Afrikkaan, ja toteaa silti heti perään: "Olisiko ilman orjakauppaa syntynyt myöskään jazzia?" (...) Pelkkä musiikillinen lahjakkuus ei vielä pitkälle riitä, kun osutaan kasvokkain reaalisen esiintymispolitiikan kanssa. Manageria Kimanen pitää välttämättömyytenä. "Taideteos, manageri, tulkitsija, tuottaja, ja yleisö muodostavat toisistaan riippuvaisen ketjun", Kimanen kiteyttää. Kimanen vaikuttaa itse löytäneen tasapainon taiteen sekä sen esittämisen mahdollistavien markkinavoimien välillä. Muusikkous edellyttää monipuolista lahjakkuutta, myös sosiaalista. "Lavalla tarvitaan toredorin itsevarmuutta", Seppo Kimanen luonnehtii. Ytimekkään lauseen voi lukea myös laajempaan, muusikon elämäntaitoon viittaavana analogiana." (Vuola, 2008)

Mielenkiintoista on myös länsimaisen musiikkikulttuurin yhtäkkinen ja räjähdysmäinen leviäminen Aasiaan ja erityisesti Kiinaan. Aihetta käsitellään laajalti, ja poimin siitä nyt mielenkiintoisen kommentin: "Julkinen valta on kiinalaisen musiikkielämän suurin tukija. Beijingin kolme sinfoniaorkesteria ovat joko valtionhallinnon, kunnallishallinnon tai julkisen televisioyhtiön osia." Sama on tilanne Suomessakin, mutta sinfoniaorkesterit ovat harvoin hallinnon osia, lähinnä vain hallinnon tukemia. "Yleisö on selvästi nuorempaa kuin lännessä,

mutta ohjelmiston suosikit tahtovat kasautua varsin kapealle alueelle. IMG Artist Managementin yhtiön Aasian alueesta vastaava apulaispääjohtaja Ian Smallbone kertoo näkevänsä Kiinassa tasaista kasvua kulttuurin kaikilla saroilla. Uusia orkestereita käynnistyy jatkuvasti, ja uusi teatteri avataan kerran kuussa jossain päin Kiinaa. Kovinta on rakennustahti suurimmissa kaupungeissa, jotka havittelevat johtavan kaupungin asemaa kulttuurimonumenttienkin voimalla. Vielä on auki, mennäänkö rahoituksessa eurooppalaiselle julkisen tuen pohjalle vai amerikkalaiseen yksityisen sektorin tuen suuntaan. Toistaiseksi jälkimmäistä on niukasti kulttuurilaitosten käytettävissä." (Heino, 2005)

Suomessa asema on sikäli hyvä, että julkista tukea taiteelle esiintyy verrattain paljon, ja yksityiseltä sektoriltakin lahjoituksia on tullut esimerkiksi Sibelius-Akatemian Satakieli-ohjelman puitteissa. Matka on vielä pitkä Yhdysvaltoihin yksityisten lahjoittajien osalta, mutta mielestäni oikeaan suuntaan ollaan menossa. Kiina on vielä rahoitukseen suhteen murrostilassa, ja Rondon FM:n radio-ohjelmassa (2011) oli keskustelua myös siitä, että Kiinassa vanhan polven kansa on hyvin haluton maksamaan esimerkiksi konserttilipuista, sillä siitä ei saa mitään konkreettista ja aineellista vastinetta. Tilanne on kuitenkin sielläkin päin muuttumassa, sillä nuorempi yleisö osaa käyttää rahaansa myös konserttielämysten hankkimiseen. Kai Amberla kirjoitti Rondon kolumnissaan (2010) Kiinan tuottaman klassisen musiikin markkinoinnin tarpeellisuudesta. Kolumni käsitteli meneillään olevaa Shanghai Expoa: "Klassisella musiikilla on toimivat järjestelmänsä, agentuurinsa ja suhdeverkostonsa, joten jos klassinen musiikki on menestyäkseen Kiinassa, se löytää kyllä omat tiensä eikä tarvitse maailmannäyttelyitä tuekseen. Ihan hyvin riittää tavallinen rahallinen tuki opetus- ja kulttuuriministeriöltä, ja mieluiten vasta sen jälkeen, kun Shanghai palaa normaalitilaan." (Amberla, 2010)

Mielenkiintoinen on tilanne myös Lähi-Idässä, esimerkiksi Saudi-Arabiassa ja Arabiemiirikunnissa, joissa nämä maat eivät käytännössä tuota klassisia muusikoita, mutta järjestävät konsertteja länsimaailman tyyliin ja kustantamalla maan rahoilla huippusolistien ja orkesterien palkkiot. Mielenkiintoista on, että lippujen hinnat näihin konsertteihin ovat käytännössä olemattomat, kun muualla maailmassa tähtisolistin palkkion vanavedessä lippujen hinnatkin ovat korkeita. Tunnen

maailmasta vain korkeintaan muutaman Lähi-idästä tulleen solistin tai kapellimestarin, mutta esimerkiksi Dubaissa klassinen musiikin tulevat konsertit ovat poikkeuksellisen hyvin esillä katukuvassa.

2.4 Musiikki ja politiikka

Musiikki ja politiikka ovat usein kulkeneet rinnakkain, välillä hyötyen, välillä kärsien toisistaan, mutta aina musiikki on ollut läsnä poliittisessa eliitissä viihdykkeenä ja joskus myös vallankäytön välineenä, esimerkiksi surullisen kuuluisassa Natsi-Saksassa, missä valtio oli sanellut, mitä musiikkia ylipäätään saa kuunnella ja mitä ei. Nykyaika on mielestäni historian vapaimpia ja suvaitsevaisimpia aikoja, mitä tulee musiikin tekemiseen ja kuunteluun, mutta yhä polemiikkia käydään kaikilla tahoilla. Maris Gothóni valottaa kolumnissaan (2006) Mozartin ajan ja nykyajan suhdetta Mozartin oopperoiden ohjauksissa: "Viime kuun vaihteessa syntyi suuri kohu Berliinin Deutsche Operin peruuttamasta oopperaohjauksesta. Kyseessä oli Hans Neuenfelsin ensi kertaa vuonna 2003 ohjaama Mozartin *Idomeneo*, jonka oopperan identiteetti hyllytti, koska pelkäsi ohjauksen herättävän äärimuslimien vihan. Jupakan aiheuttivat kolmetuntisen oopperan viimeiset kolme minuuttia, joissa Neuenfels antaa tapahtumille uuden käänteen: *happy end* ei synny hurskaasta kuuliaisuudesta vaan uskontojen kieltämisestä. Loppukohtauksessa käy ilmi, että *Idomeneo* on tappanut Poseidonin, Jeesuksen, Mohammedin ja Buddhan." Mielenkiintoista on, että tämän ohjauksen pelättiin herättävän juuri äärimuslimien vihan, vaikka kaikkien muidenkin uskontojen profeetat tai jumalat oli lavalla tapettu. "Tapauksesta syntynyt julkinen keskustelu pureutui ensin aiheeseen, oliko esityksen hyllyttäminen oikeutettua: mitään *konkreettista* vaaraahan ei ollut näkyvillä, ja oli pelättävissä, että intendentin päätös saattaisi rohkaista ääriaineksia. Yleinen spontaani reaktio oli sanan- ja taiteenvapautta puolustava. Väitettiin jopa Deutsche Operin harrastaneen itsesensuuria." (Gothóni, 2006)

"Pian kuitenkin joukkoon sekoittui aivan toisenlaisia ääniä - demagogisia polemiikkeja, jotka muistuttivat luonteeltaan pahimmillaan natsien tai stalinistien kulttuuriestetiikkaa. Kritiikin pääkohteeksi nostettiin monipuolisesti (myös musiikillisesti)

erinomaisen sivistynyt ohjaaja Hans Neuenfels. Häntä syytettiin uskonnollisten tunteiden loukkaamisesta ja hänen ammattitaitonsa asetettiin kyseenalaiseksi tarjoamalla vääristetty kuva hänen ohjaajantyöstään. Arvostetun *Der Spiegel* -lehden kulttuuriosaston pomo vaati sensuuria "roskataiteelle", joka loukkaa pyhiä uskonnollisia tunteita." Olisiko tuossakin hiukan kaikuja saksalaisesta menneisyydestä? Maris jatkaa puheenvuoroaan oopperan estetiikalla: "Kun on kyse niin kalliista asioista kuin sananvapaudesta, on suorastaan absurdia puhua estetiikasta. Silti myös siitä kannattaa keskustella. Luulen nimittäin, että Mozart olisi saattanut hyvinkin pitää Neuenfelsin ohjauksesta. Mozart oli nimittäin hyvinkin valistunut ja poliittinen kansalainen. Hän kuului kiellettyyn, radikaalin humanistiseen vapaamuurariloosiin. Monet Mozartin läheisistä vapaamuurariystävistä teloitettiin vain kolme vuotta Mozartin kuoleman jälkeen valtiovallan toimesta. Musiikkitieteilijä Helmut Perl tuli jopa johtopäätökseen, että Mozartin oletettu joutuminen köyhäinhautaan oli papiston kosto *Taikahuilussa* esitettyä allegorista uskontokritiikkiä kohtaan. Sillä Mozart on erittäin poliittinen säveltäjä. Suurissa oopperoissaan hän tekee pilaa niin aatelista, kirkosta, armeijasta kuin valtiovallasta, vaikkakin toki peiteltysti - sensuuria sopi varoa totalitaarisessa Wienissä." (Gothóni 2006)

Täytyy todeta, että minua henkilökohtaisesti miellyttää juuri allegorinen kuvaus oopperoiden muotokielessä. Liian likelle tuleva väkivalta ja ohjauksen kohtuuttoman raju, suora kritiikki uskontoa tai valtiota kohtaan ei ole mielestäni oikea foorumi oopperoissa, sillä minkäänlaista nautintoa ylimitoitettun makaaberin esitys ei tuota.

Tottakai kritiikkiä valtiojärjestelmää kohtaan on hyvä esittää eri taideteoksissa, sillä siten yhteiskunta pysyy valveilla eikä liiallista tuudittautumista asioiden oikeudenmukaisuuteen tapahdu. Täytyykö kritiikin tulla juuri oopperassa esiin ohjaajan henkilökohtaisena kaunana jotain tiettyä asiaa kohtaan? Mielestäni ei, sillä silloin laulajat ja orkesteri ovat tarpeettomia, sillä draama kertoo jo itsessään kaiken oleellisen. Esiintyjien tehtävä on kaunistaa ja korostaa teoksen punaista lankaa, mutta mitään kaunista silmittömässä mestaamisessa en henkilökohtaisesti näe. Ymmärän toki muiden ihmisten näkökulman asian eri aspekteilta katsottuna. "Hans Neufelsin kuvainkaatava tulkinta ei ole tuulesta temmattu. Tajuamalla

oopperaan ja oopperantekemiseen sisältyvät poliittiset kytkökset Neuenfels tavoitti mielestäni Mozartin hengen paremmin kuin moni perinteen sokaisema ohjaaja. Mozartin ja Neuenfelsin uskonto- ja yhteiskuntakritiikkiä tarvitaan sitäpaitsi kipeästi: onhan yksi aikamme r suurimmista vaaroista eittämättä eri muodoissa ilmenevä uskonnollinen fundamentalismi, joka on kautta historian jo johtanut hirveisiin katastrofeihin. Tarvitaan poliittista oopperaa. Ooppera on aina ollut poliittinen instituutio - siinä on aina ollut kyse ihmisten konkreettisista huolista tässä ja nyt. Paljonparjattu saksalainen "Regietheater" -suuntaus, jossa ohjaajat tulkitsevat oopperaklassikoita vastakarvaan, on parhaimmillaan kyennyt paljastamaan näitä poliittisia pohjavirtauksia ja (sensuurin pelosta) piilotettuja viestejä monista merkkiteoksista, ja tehnyt siten oikeutta mm. Verdille ja Mozartille." (Gothóni 2006)

Oopperoiden poliittinen suuntaus on jatkunut vahvasti myös 1900-luvulle. Suuret oopperat ovat kautta aikojen olleet kuitenkin hyvin humaaneja kaikessa koristeellisuudessaan tai koruttomuudessaan: "Shostakovitshin kaksi oopperaa ovat suurta humanismia, etenkin koska ne ovat niin illuusiottomia. Niiden - samoin kuin Mozartin oopperoiden - ihmiskuva on vahvistettu tieteellisin keinoin vasta paljon myöhemmin. *Lady Macbethissä* Shostakovitsh edelsi totalitarismitutkimusta todistamalla musiikin keinoin, että epäinhimilliset olosuhteet synnyttävät väistämättä epäinhimillisiä tekoja. Samaisessa oopperassa hän myös ennakoi aikamme neurotieteitä osoittamalla, että ihmisellä ei ole vapaata tahtoa. Mitä enempiä voisikaan oopperalta vaatia?" (Gothóni 2006)

2.5 Musiikin tekemisen taito/ konsertit

Seppo Kimanen pohtii (2007) sitä, mikä tekee tietystä esityksestä erityisen ja saa aikaan uusintakutsun ja yleisön hyväksynnän: "Sali pullistelee yleisöstä, joka eläytyy jokaiseen hyvin tuntemaansa fraasiin, harmoniaan ja rytmiin. Osa liikehtii musiikin mukana, mutta hillitysti. Kysymyksessä ei ole Euroviisut tai *Rolling Stones*, vaan tshekkiläisen *Wihan*-kvartetin konsertti Lontoon Wigmore-salissa. Esityksen jälkeen asiantuntevat keskustelut tulkinnasta suorastaan ryöpsähtävät liikkeelle. Taiteilijahuone täyttyy ihailijoista, niin nuorista kuin iäkkämmistä. Puheet klassisen musiikin kuolemasta jääkööt omaan arvoonsa, vaikka ne tulisivat niinkin arvovaltaiselta

taholta kuin **Kaija Saariahon** suusta." Samassa kolumnissa kysyttiin *Lindsay*-kvartetin ykkösviulistilta **Peter Cropperilta**, voivatko nuoret luottaa tulevaisuuteen, kun se näyttää niin epävarmalta. Neuvo oli selkeä: "Antakaa kaikkenne, jotta konsertit olisivat mahdollisimman hyviä. Silloin saatte 90-prosenttisella varmuudella uusintakutsun. Niistä sitten muodostuu vähitellen ura, vaikka lähtökohdat olisivat kuinka huonot tahansa." (Kimanen, 2007)

"Mikä sitten tekee konsertista niin hyvän, että uusintakutsu olisi odotettavissa? (...) Muusikon pitää suoriutua tehtävästään teknisesti vaivattomasti. (...) Eri tyylejä ja soittotapojakin olisi hallittava, sillä ilman vaihtuvaa ohjelmistoa ei voi odottaa uusintakutsuja. (...) Säveltäjä on läsnä luomuksensa joka hetkessä älyllisenä, lyyrisenä, traagisena, sarkastisena, vallankumouksellisena, teknisenä, tarkkailevana - milloin minkälisena. Esiintyjien on löydettävä tekstuurin dramaattiset ominaisuudet ja ilmaistava ne kuulijoille niin, että salin perimmäinenkin ne käsittää. Se edellyttää jatkuvaa tutkimista, niin sisäistä kuin ulkoista. Pään sisällä pitää tapahtua vielä enemmän kuin käsillä, sormilla tai huulilla. (...)Konsertin menestyksen välttämätön perusta on ohjelman suunnittelu. Kaikki musiikki ei sovi kaikkiin tiloihin eikä kaikille yleisöille. (...)Ei kannata yrittää soittaa kaikkea - siihen ei kukaan pysty. *Borodin* -kvartetti kertoi, etteivät he esitä koskaan Saksassa saksalaista tai Ranskassa ranskalaista musiikkia. Tie menestykseen ei tietenkään ole näin yksinkertainen. Mutta omien rajojen tunteminen ja rajaamisen taito ovat menestyksen perustekijöitä taiteen lajista riippumatta." Kimanen kertoo vielä konsertin loppukommentissa seuraavaa: "Koko konsertista syntyy draama, joka pitää otteessaan kuin jännitysnäytelmä. En henkilökohtaisesti pitänyt kaikesta kuulemastani ja yhtyeen puhtaudessa oli välillä toivomisen varaa. Silti "bravo" oli sana, joka ensimmäisenä tuli esityksestä mieleeni. Olen elänyt kaksi tuntia toisessa maailmassa." (Kimanen, 2007) Juuri tämä transendenttaalisuus on hyvän konsertin perusta. Yleisö ei ole tullut kuulemaan taiteilijan raskasta aherrusta vaikeiden kappaleiden parissa vaan sellaista, mihin kuuluisat J. W. von Goethen sanat viittavat eli "Musiikki alkaa siitä, mihin sanat päättyvät." Jotakin sellaista, mitä millään muulla muodoin ei voi ilmaista.

Suomen kulttuuriviennin identitettiin ollaan pohdittu jo pitkään, ja asia valottuu Harri Kuusisaaren (2007) kolumnissa, jossa hän

korostaa, että loppujen lopuksi taitavat muusikot pääsevät pinnalle tavalla tai toisella eikä erityistä "vientibrändiä" tarvita: "Monet klassisen musiikin edustajat ovat katselleet vientitouhotusta ihmeissään, sillä kansainvälisyys on kuulunut heidän alalleen aina. Säveltäjämme, kapellimestarimme ja laulajamme eivät ole tarvinneet vetoapua kentällä, jossa kansallisuudella on yhä vähemmän merkitystä. Siinä mielessä puheet Suomi-brändistä kaikuvat ontoilta. Valtio ei voi viedä taiteilijaa, mutta se voi kyllä edesauttaa kotimaisten kustantamojen, agentuurien ja levy-yhtiöiden toimintamahdollisuuksia. Niidenkin ainut toimiva konsepti on luonteva, laatukriteerein toimiva kansainvälisyys. *Ondine* ja *Allegro Management* ovat tästä jo hyviä esimerkkejä, mutta mistä saada kentälle lisää tehoa ja toimijoita? Entä miten saisi nuorille taiteilijoille mahdollisuuksia sen sijaan että lobataan niitä, joilla menee ennestäänkin hyvin, kuten nyt promootioiden taktiikkana tuntuu olevan?" (Kuusisaari, 2007)

Nuoret taiteilijat ovat ehdottomasti konserttielämän tulevaisuus ja on valitettavaa, että kansainvälisiä agentuuritoimistojen ja levy-yhtiöiden edustajia käy Suomessa varsin harvoin. Ei välttämättä auta vaikka konsertti menisi kuinka hyvin, jos sitä ei ole vaikutusvaltainen promootiomahdollisuuksia avaava henkilö kuulemassa. H. Kuusisaari lopettaa kolumninsa toteamuksiin: "Suomen kulttuurinen ilmapiiri vaikuttaa tulleen yhä omahyväisemmäksi. Esimerkiksi ulkomaisen uuden taidemusiikin esittely on surkealla tolalla. *Musica Novan* myötä se menetti pääkaupungissa ainoan vuotuisen fooruminsa. Suuret resitaalivierailut ovat kuihtuneet, ja levyjä tuodaan maahan jos tuodaan. Yleisö tuntee lähinnä suomalaiset tähdet. Festivaalikesä lähestyy, ja siellä kansainvälinen vuorovaikutus toimii juuri niin kuin pitääkin: spontaanina kommunikaationa musiikin kielellä. Monet suomalaiset muusikot ja teokset ovat päässeet suuremmille markkinoille festivaaleilla vierailteiden ulkomaisten taiteilijoiden aidon kiinnostuksen ansiosta." (Kuusisaari, 2007) Mielestäni juuri tämä kansainvälinen vuorovaikutus toimii parhaiten Suomessa kesäfestivaaleilla.

3 Julkisuus musiikkielämässä

Tapani Länsiö kirjoittaa mainiosti kolumnissaan Rondossa (1/2008) odotuksista klassista musiikkia kohtaan julkisessa elämässä: "Niin sanotun klassisen tai taidemusiikin väen

piirissä pujahtaa yhä useammin ilmoille ajatus, että alan arvostus olisi muuttumassa: alan taitajat tuntuvat kokevan, että esillä oleminen on vähentynyt ja ilmapiiri on vääristynyt taiteen tekemiselle aiempaa vieraammaksi. (...) Maailma taitaa muuttua ja tähän suhtaudutaan kuka mitenkään. Toisia tämä huolestuttaa, toiset näkevät siinä mahdollisuuksia. (...) Taidemusiikin asema taitaa olla muuttunut sekin, ainakin Suomessa. Vain joitakin vuosia sitten yhteisössä arvioitiin ja arvostettiin taitajien tekoja, osaamista ja oivaltamista. Kun tällaista osoitettiin, saattoi päästä radioon tai televisioon, jomman kumman kanavan ohjelmaan, jomman kumman laatulehden sivulle ja itsenäisyyspäivänä linnkaan. Esillä oleminen tarkoitti taitamisen tunnustamista ja sitä kannatti tavoitella." (Länsiö, 1/2008)

"Esillä oleminen on ainakin siten muuttunut, että yhä harvemmin se liittyy taitamiseen, yhä useamman vakavaan pyrkyyn olla esillä sellaisilla ehdoilla, jotka vastaavat lööppien tekijöiden näkemystä myyvistä otsikoista. (...) Jos pitää julkisuutta tärkeänä, lienee syytä hioa vaappu, jolla sitä kalastaa. Osaamisen ja oivaltamisen arvoihin täkynä en oikein usko. Onnistujat osaavat kertoa tekemisistään ajan hengessä. Pari vuotta sinfoniaa säveltäneen taitajan on turha valottaa muotoideaa tai harmonisia kokeiluja iltapäivälehdessä. (...) En usko, että taide- tai klassisen musiikin arvomaailma olisi sen vähempää esillä kuin aiemminkaan, sitä muuta vain on niin tavattoman paljon, että osaaminen ja oivaltaminen jäävät huomaamatta. (...) Lööppi on klassisen musiikin moni-ilmeiselle ja arvokkaalle elämäntavalle aivan liian ahdas alusta." (Länsiö, 1/2008) Tuo kolumni tukee mielipidettäni, joka on se, että klassisen musiikin arvostus ei ole laskenut, vaan julkisuuden henkilöitä muilla aloilla on niin paljon, että monet klassiset taitajat hukkuvat helposti "lööppitulvaan". Hyvä asia viime aikoina on ollut se, että Musiikkitalo on ollut erittäin paljon mediassa esillä niin positiivisessa kuin negatiivisessa valossakin. Kvantitatiivisesti suuri julkisuus on johtunut pitkälti myös siitä, että Musiikkitalo on kustannettu verovaroin, jolloin se koskee jokaista mediaa käyttävää ihmistä.

"Meille, etenkin klassisen musiikin piiriin luettaville muusikoille, näyttää vakiintuneen oma nurkkaus tämän kaiken keskellä. En ihan tiedä, enkä ihan haluakaan tietää, mitä meiltä odotetaan. Yhä vakuuttuneempi olen kuitenkin siitä, mitä meiltä ei odoteta. Vaikka tekemisemme korkeimpina hyveinä pidetään luovuutta

tai omaperäisyyttä, tämän tulee toteutua selkeästi rajatuissa puitteissa. (...) Muusikon, vaikkapa esiintyvän pianistin, tulee pitäytyä olemaan rohkea ja omaperäinen vain tempojen, joskus jännien teosvalintojen suhteen; näistä sitten napistaan. Kuinka kävisi, jos rajoja koeteltaisiin ihan tosissaan. Musiikkilehden kolumnisti nimittelisi suurrikkoliseksi BP:n johtajaa, joka on vastuussa historian suurimmasta öljytuhosta Meksikonlahdella. (...) Kuinka kävisi pianistin, etevänkin, jos hän konsertissaan, parilla sanalla kertoisi omistavansa seuraavan teoksen kaikille urheille ryhävalaiden puolustajille. Kaikille niille, jotka henkensä uhalla pörräävät japanilaisten kalastusalusten ympärille häiriten heidän rikollisia toimiaan. Eipä ole muusikon asia ihmetellä sitä, miten tieteellisiin tarkoituksiin jahdatut valaat ajautuvat ravintoloiden ruokalistoille." (Länsiö, 2010)

"Musiikki on alue, jossa voi olla kahden vain itsensä ja ajatustensa kanssa; ehkä vähän haaveillakin ja kokea oloa, joka on hyvän ja huonon tuolla puolen. Taide on olosuhde, jossa voi oppia kauneutta, avartaa maailmaansa ja nähdä uusia asioita; tai vanhoja asioita toisin. (...) Eduskunnan tuoreet ydinvoimapäätökset ja Meksikonlahden kuvat mielessäni istuin Pekkalan kartanon tallissa Ruovedellä tavattoman hienon musiikin äärellä. Ainutlaatuisen kauniin luonnon keskellä taitavat soittajat tarjosivat parastaan **Popperin, Chopinin, Paganinin Kaipaisen** ja monenlaisen muun hyvän musiikin parissa. Pari sataa kuulijaa kesäasuissaan huokui pitämistä ja viihtymistä, aitoa kivaa tunnelmaa. Hoopoa olisi ollut sitä mitenkään turmella terveisillä kaukaa kavalasta maailmasta." (Länsiö, 2010) Asia on mielestäni ehdottomasti näin, että muusikoiden on tarkoitus parantaa maailmaa omalla ylimaallisen kauniilla soitollaan ja sen he parhaimmillaan tekevät loistavammin kuin yksikään suuri puhuja puheissaan. "Music begins where the words end."

Lähdeluettelo

- Amberla Kai (2006) Elitismien ylistys Rondo 8/2006, 63.
- Amberla Kai (2010) Vain yksi sana: Shanghai Rondo 7/2010, 67.
- Gothóni Maris (2006) Oopperan ja vapaan yhteiskunnan viholliset Rondo 11/2006, 20.
- Heino Anni (2006) Tienraivaajista ja lakeijoista Rondo 8/2006, 42.
- Heino Timo (2005) Tiikerit tulossa Rondo 2/2005, 38-42.
- Kimanen Seppo (2007) Vierailu toiseen maailmaan Rondo 8/2007, 15.
- Kuusisaari Harri (2007) Taidetta vievät vain taidot Rondo 5/2007, 11.
- Länsiö Tapani (1/2008) Lööpin varjossa Rondo 1/2008, 75.
- Länsiö Tapani (3/2008) Elitismiä Rondo 3/2008, 75.
- Länsiö Tapani (5/2008) Kiittelyä Rondo 5/2008, 75.
- Länsiö Tapani (2010) Taiteilijan paikka Rondo 8/2010, 75.
- Leo Schofield's Sunday Interview with Jean-Yves Thibaudet
19.05.2007
- Rondo FM 21.11.11 Ikkuna itään klo 16.43 - 17.00.
- Vuola Sinikka (2008) Rondo arvioi: Kirjat: Tasapainoa etsimässä Rondo 10/2008, 53.